

343.61(497.11)

KRIVIČNO DELO UBISTVO U ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE SRBIJE

Msc Emir Bećirović*

Apstrakt:

Nepovredivost života čoveka, a time i njegova krivičnopravna zaštita apsolutni su. Od krivičnopravne zaštite odustaje se samo u određenim slučajevima, gde je lišavanje života drugog lica jedini način da se zaštiti život, odnosno u slučajevima isključenja protivpravnosti (nužna odbrana i krajnja nužda). U radu je obrađeno krivično delo ubistvo sa krivično-pravnog i kriminalističkog aspekta. Što se tiče krivično-pravnog aspekta tu je obrađeno ubistvo i svi oblici ubistva koji postoje u našem krivičnom zakonodavstvu dok sa kriminalističkog aspekta obrađena je metodika otkrivanja i dokazivanja krivičnog dela ubistva.

Ključne reči: obično ubistvo, teško ubistvo, privilegovano ubistvo, tragovi, uviđaj, obdukcija, leš.

Uvod

Pod ubistvom se, u smislu Krivičnog zakonika Republike Srbije, podrazumeva protivpravno lišenje života jednog ili više lica. Kao krivično delo, ono može biti izvršeno na različite načine, uz upotrebu najraznovrsnijih sredstava. Međutim, način i sredstvo izvršenja kod ubistva nisu bitni za njegov pojam. Tako, ono može biti učinjeno radnjom činjenja, ali i radnjom propuštanja sa umišljajem ili iz nehata.

Krivična dela ubistva propisana su članovima 113, 114, 115, 116, 117, i 118, Krivičnog zakonika Republike Srbije, a obradićemo ih na sledeći način:

1. Obično ubistvo (član 113 KZ RS)

Ubistvo je protivpravno lišavanje života drugog lica.¹ Način izvršenja ubistva može biti veoma različit, a ubistvo se može izvršiti različitim sredstvima i pod različitim okolnostima. Krivično delo ubistvo ima nekoliko zajedničkih obeležja, a to su:

* Saradnik u nastavi Departmana za pravne nauke, Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru.

¹Lj. Lazarević, Komentar krivičnog Zakonika Republike Srbije, Savremena administracija, Beograd, 2006 str. 339.

- radnja²
- nastupanje smrti,
- protivpravno lišavanje života drugog lica, i
- živo ljudsko biće kao objekt krivičnog dela.

Radnja izvršenja običnog ubistva sastoji se u lišavanju života drugog lica. To znači da radnja izvršenja može biti svaka ona radnja koja je podobna da prouzrokuje smrt drugog lica. Krivično delo ubistva može se izvršiti samo prema živom čoveku. U vezi sa tim postavlja se pitanje momenta početka i završetka života, odnosno nastupanja smrti, od čega zavisi postojanje objekta radnje kao bitnog elementa bića krivičnog dela.³ Radnja krivičnog dela ubistva se sastoji u svakoj delatnosti koja je podobna da prouzrokuje smrt jednog čoveka.⁴ Posledica krivičnog dela jeste smrt drugog lica. Između radnje izvršenja i posledice, za postojanje krivičnog mora postojati uzročna veza.

U širem smislu, ubistvo predstavlja uništavanje ljudskog života, a to je protivpravno oduzimanje života nekog lica. Sa aspekta krivičnog prava, ubistvom se smatra samo ono oduzimanje života lica koje je izvršeno protivpravno. Tako, zaključujemo, pod pojmom ubistva ne može se podrazumevati nastupanje smrti kao posledica saobraćajnog udesa ili ubistvo nastalo izvršenjem smrtne kazne. Ubistvom bi se smatralo i izvršenje smrtne kazne ako bi oduzimanje života izvršilo lica koje nije ovlašćeno za izvršenje smrtne kazne. Kod krivičnog dela ubistva neposredan objekt može biti samo čovek, odnosno živo ljudsko biće. Tako, objekt ubistva može biti svaki čovek od rođenja do smrti, bez obzira na njegovu starost i zdravstveno stanje. Ne može objekt ubistva biti plod u utrobi majke, jer se kao ljudsko biće, u smislu krivičnog dela ubistva smatra samo plod koji je već zreo za odvajanje od utrobe. Međutim, treba znati da za postojanje ubistva, nije potrebno da je plod potpuno odvojen od utrobe, već je dovoljno da je započet proces rađanja.

Ljudsko biće može biti objekt ubistva sve do momenta prestanka života u njemu. Znači da objekt ubistva ne može biti leš. S druge strane, objekt ubistva može biti lice koje boluje od neizlečive bolesti ili lice na samrti sve dok mu se ne ugasi život u potpunosti. Krivična dela protiv života i tela imaju nekoliko zajedničkih obeležja, po kojima se razlikuju od ostalih dela koja imaju za posledicu smrt ili telesnu povredu nekog lica. Postoji sporno pitanje da li lišavanje života jednog lica po njegovom pristanku treba smatrati ubistvom.

Samoubistvo, odnosno svojevolljno oduzimanje života, ne smatra se krivičnim delom, ali nije dozvoljeno ustupanje ovog prava drugom licu, jer bi to predstavljalo krivično delo ubistvo. Neka zakonodavstva ovo smatraju kao privilegovano (lakše) ubistvo, a prema našem zakonu, tretira se kao lišenje života iz samilosti.

²M. Bošković, Kriviminološki leksikon, Matica srpska, Novi Sad, 1999, str. 294.

³Z. Stojanović, Komentar krivičnog zakonika, Službeni glasnik, Beograd, 2006, str. 320-321.

⁴J. Tahović, Komentar krivičnog zakonika, Drugo izdanje, Savremena administracija, Beograd, 1962, str. 77-78.

Kada nastupi smrt jednog lica, to predstavlja posledicu krivičnog dela ubistva. Kada je krivično delo izvršeno činjenjem, tada se ceni da li je smrt prouzrokovana radnjom izvršioca ili ne. To je slučaj kada se ostavi otrov uz hranu koju žrtva uzima ili uz lek koji žrtva koristi u slučaju lečenja. Takođe se može zapaliti prostorija u kojoj čovek spava, ili se ranjeniku ostavi otvorena rana i on iskrvari do smrti.

Krivično delo ubistvo svršeno je kada nastupi smrt. Smrt ne mora nastupiti odmah. Danas nema određenog pravila u kom vremenu mora nastupiti smrt da bi se smatralo da postoji krivično delo ubistvo, a ne telesna povreda kvalifikovana smrću.

Ubistvo je svršeno momentom nastanka smrti drugog lica.⁵ Krivični zakonik Republike Srbije u članu 113. definiše ubistvo i predviđa kaznu: Ko drugog liši života, kazniće se zatvorom od pet do petnaest godina.

2. Teško ubistvo (član 114 KZ RS)

Kvalifikovani oblici ubistva, koje se u zakonima nazivaju teškim ubistvima, u svojoj osnovi imaju sva obeležja zajednička za svako ubistvo - protivpravno lišenje života drugog lica, ali je ubistvo praćeno i nekom posebnom, kvalifikatornom okolnošću koja ga čini težim i društveno opasnijim od običnog ubistva. Po svojoj sadržini te okolnosti su različite i mogu se svrstati u nekoliko grupa.⁶ Teški - kvalifikovani oblici ubistva se u krivično-pravnim sistemima određuju kao posebno delo ili stepenuju po težini s obzirom na način izvršenja.⁷ Kvalifikovano ili teško ubistvo postoji kada je umišljajno ubistvo izvršeno na takav način ili pod takvim okolnostima koji mu daju veći stepen društvene opasnosti za koje zakon propisuje teže kažnjavanje.⁸

2.1. Teška ubistva prema načinu izvršenja

2.1.1. Ubistvo na svirep način

Ubistvo na svirep način je lišenje života na takav način kojim se žrtvi nanose prekomerne i nepotrebne fizičke i psihičke patnje. Svako lišenje života praćeno je nanošenjem bola i izazivanjem straha i, prema tome sadrži elemente svireposti. Ali, kod ovog dela bolovi i patnje nanose se s ciljem da se što više namuči žrtva.⁹

Obeležja krivičnog dela ubistva na svirep način su izražena:

- 1) u radnji izvršenja - koja se sastoji u lišavanju života;

⁵ S. Beleslin, Ubistvo ili teška povreda kvalifikovana smrću, Zagreb, 1959. str. 36.

⁶ Lj. Lazarević, op. cit., str. 346.

⁷ M. Bošković, Kriminološki leksikon, Matica srpska, Novi Sad, 1999, str. 356

⁸ Lj. Jovanović, V. Đurđić, D. Jovašević, Krivično pravo, Posebni deo, Službeni glasnik, Beograd, 2004, str. 110.

⁹ Lj. Jovanović i dr., Krivično pravo, Posebni deo, Službeni glasnik, Beograd, 2004, str. 110.

- 2) posledici - koja se ispoljava u nastupanju smrti.
- 3) subjektivnom elementu - umišljaju učinioca da sa radnjom izvršenja prouzrokuje smrt.¹⁰

2.1.2. Ubistvo na podmukao način

Teško ubistvo kada se izvrši na podmukao način, karakteriše se velikim intenzitetom tajnosti i prikrivanja u postupanju dolaska do žrtve, kako bi se žrtva lišila života uz pružanje što manjeg otpora i iskoristila njena bespomoćnost. Znači, lišenje života ovim načinom predstavlja postojanje prikrivenosti i lukavosti naročitog intenziteta i gotovo redovno je praćeno iskorišćavanjem bezazlenosti i poverenja žrtve.¹¹ Podmuklost je subjektivno-objektivna kategorija. Objektivna strana se ogleda u načinu delovanja, a subjektivna u naročito ispoljenoj lukavosti i prepredenosti učinioca. To je negativna ljudska osobina.

2.2. Teška ubistva s obzirom na okolnosti i posledice izvršenja

2.2.1. Ubistvo pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju

Krivično delo ubistvo pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju tretirano je u članu 113 stav 1 tačka 2 Krivičnog zakonika Republike Srbije. Kod ovog dela neophodno je postojanje bezobzirnog nasilničkog ponašanja. Pre izvršenja krivičnog dela ubistva učinilac se ponaša drsko, krajnje bezobzirno, bahato, maltretira žrtvu, izaziva tuču, grubo zlostavlja i vređa žrtvu i slično, što znači da je u pitanju tipično siledžijsko ponašanje.

To je, u najširem značenju, fizičko ili psihičko maltretiranje drugog lica.

Tri su obeležja za pravilno određivanje sadržine ovog krivičnog dela, i to:

- postojanje nasilničkog ponašanja učinioca krivičnog dela;
- postojanje bezobzirnog nasilničkog ponašanja;
- lišavanje života nekog lica pri takvom ponašanju.

2.2.2. Ubistvo gde se sa umišljajem dovodi u opasnost život još nekog lica

Za ovaj oblik teškog ubistva karakteristična su dva obeležja: prvo, da je umišljajnim lišenjem života jednog lica doveden u opasnost život i nekog drugog lica, i drugo, da je učinilac u odnosu na ovu opasnost postupao sa umišljajem. Na ovaj način se jednom radnjom ostvaruju sa umišljajem dve posledice - lišavanje života jednog lica i dovođenje u opasnost drugog lica.¹²

Ovde se radnja izvršenja preduzima opšteopasnom delatnošću ili

¹⁰ S. Jakovljević, Krivično delo ubistva na svirep način, Beograd, 1975, Jugslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo br.3, str.361.

¹¹ R. Petrović, Karakter krivičnog dela ubistva iz stava 3.člana 135 KZ, Niš, 1964, Zbornik radova Pravnog fakulteta, str. 93.

¹² Lj.Lazarević, op. cit, str. 103.

opšteopasnim sredstvom na mestima ili pod okolnostima gde postoji objektivna mogućnost da poginu i druga lica. Činjenica da će se dovesti u opasnost životi i drugih lica načinom ili sredstvom izvršenja ubistva mora biti poznata učiniocu, tako da on pristaje da pod tim okolnostima izvrši nameravano delo.¹³

2.2.3. Ubistvo više lica

Kada neko sa umišljajem liši života više lica, a nije reč o ubistvu na mah, ubistvu deteta pri porođaju ili ubistvu iz samilosti, čini teško krivično delo ubistvo više lica, koje je inkriminisano članom 113 stav 1 tačka 9 KZ RS.

Za ovo svršeno delo bitno je da su sa umišljajem lišena života dva ili više lica. Nevažno je da li je posledica nastupila jednom radnjom ili nizom radnji. U prvom slučaju, radilo bi se o idealnom sticaju, a u drugom o realnom sticaju, kada učinilac ne treba da je osuđivan za ranije ubistvo. Ovo krivično delo ne obuhvata laka privilegovana ubistva (ubistvo na mah, ubistvo deteta pri porođaju i ubistvo iz samilosti).

2.2.4. Ubistvo pri izvršenju krivičnog dela razbojništva ili razbojničke krađe

Ovaj oblik krivičnog dela teškog ubistva postoji kada je ubistvo nekog lica izvršeno pri vršenju krivičnog dela razbojništva ili razbojničke krađe, što znači da je ovo složeno krivično delo koje u sebi sadrži više objekata. Prvenstveni objekat radnje je čovek, a zaštitni objekat je ljudski život, što je kod ovog krivičnog dela prioritarno u odnosu na razbojništvo ili razbojničku krađu, koji predstavljaju kvalifikatornu okolnost.¹⁴

2.2.3. Teška ubistva s obzirom na pobude učinioca

2.3.1. Ubistvo iz koristoljublja

Pod koristoljubljem se u smislu člana 113, stav 1 tačka 5 Krivičnog zakonika Republike Srbije ne podrazumeva samo težnja da učinilac ubistvom pribavi kakvu korist za sebe, nego i za drugog. Ta korist može da bude imovinska ili neimovinska.

Ovo krivično delo postoji kad se lišavanje života nekog lica vrši u nameri da se na taj način za sebe ili drugog ostvari neka materijalna korist. Postizanje materijalne koristi smatra se, kako ostvarenje neke materijalne dobiti, tj. uvećanje imovine, tako i sprečavanje umanjenja imovine do koga je inače trebalo da dođe. Delo se najčešće vrši radi postizanja protivpravne imovinske koristi, tj. koristi na koju se nema pravo, ali ovaj oblik teškog ubistva postoji i kad se ono vrši radi

¹³ Lj. Čumburović, Ubistva u Novom Pazaru, Beograd, 2007, str. 101.

¹⁴ G. Božilović Petrović, Teško ubistvo, Beograd, 2011, str. 269.

postizanja koristi koja nije protivpravna (npr., ubistvo lica koje ima neku materijalnu obavezu prema učiniocu kako bi se ta obaveza realizovala).¹⁵

Ako je ubistvom ostvaren motiv koristoljublja, npr., od ubijenog lica su uzete stvari u nameri pribavljanja protivpravne imovinske koristi, ne postoji sticaj između ubistva i krađe, već samo ubistvo iz koristoljublja, jer i realizacija koristoljubivog motiva predstavlja obeležje krivičnog dela ubistva iz koristoljublja. Sticaj je samo prividan, jer ubistvo kao glavno delo konzumira krađu kao prateće delo.

Za postojanje ovog teže kvalifikovanog oblika krivičnog dela ubistva nema značaja da li je u vreme ubistva ili kasnije željena imovinska korist i pribavljena.

Dovoljno je da je motiv za izvršenje bila koristoljubiva namera. Takva ubistva su kod ubistva za nagradu, zatim radi postizanja nasleđa, ubistva poverioca da bi se izbeglo plaćanje duga, ubistvo poslovnog partnera radi uklanjanja konkurencija i sl.

2.3.2. Ubistvo radi izvršenja ili prikrivanja drugog krivičnog dela

Kao što se i iz naziva vidi, ovo teško ubistvo se može javiti u dva oblika, u zavisnosti od toga da li je cilj koji se hteo postići lišavanjem života nekog lica bio omogućavanje izvršenja krivičnog dela ili prikrivanje već izvršenog krivičnog dela.¹⁶

Ako je ubistvo izvršeno radi izvršenja ili radi prikrivanja drugog krivičnog dela, takvi motivi predstavljaju kvalifikatorno obeležje, pa je bez uticaja da li je to drugo krivično delo kasnije izvršeno i da li je drugo krivično delo kasnije ostalo neotkriveno ili je došlo do njegovog otkrivanja nakon izvršenja ubistva.

2.3.3. Ubistvo iz bezobzirne osvete

Da bi se osveta, a naročito bezobzirna osveta, mogla utvrditi kao motiv za izvršenje krivičnog dela, potrebno je postojanje umišljaja kod izvršioca da zlom vrati zlo koje mu je učinjeno ili za koje on misli da mu je učinjeno, bez obzira na to da li je to objektivno tako i da li je zlo učinilo lice kome on zlo vraća, ili neko drugo lice.

Ovo delo postoji i kad se osveta vrši posle dužeg vremenskog perioda.

Bezobzirnost osvete se mora procenjivati u svakom konkretnom slučaju, kako sa objektivnog, tako i sa subjektivnog stanovišta.

- Ubistvo iz bezobzirne osvete postoji ako se ostvari jedan od sledećih uslova:
ako se osveta ubistvom manifestuje kao reakcija na neko drugo delo, a ne na delo ubistva,
- ako je objekt osvete neka druga osoba, a ne izvršilac ili saizvršilac

¹⁵ Lj. Čumburović, op. cit., str. 104.

¹⁶ N. Delić, Kvalifikovana/teška ubistva, Ubistva i samoubistva u Jugoslaviji, Kopaonik, 1998, str. 80

- ranije učinjenog zla,
- ako osveta ubistvom obuhvata više osoba, bez obzira na to da li ima više saizvršilaca ili žrtava ranijeg ubistva,
- ako ubistvo iz osвете dolazi kao reagovanje na ubistvo koje je i samo izvršeno iz osвете (osveta na osvetu).¹⁷

2.3.4. Ubistvo iz niskih pobuda

Ubistvo iz niskih pobuda predstavlja lišavanje života nekog lica koje je motivisano takvim pobudama koje se ni po najstrožim kriterijumima ne mogu udostojiti čoveka, pobudama koje izražavaju moralnu niskost učinioca i koje izazivaju težak moralni prekor.¹⁸

Takve pobude izražavaju moralnu niskost učinioca krivičnog dela ubistva, slab karakter ličnosti, njegovu amoralnost, beskrupuloznost i izazivaju težak moralni prekor.¹⁹

Ubistvom iz niskih pobuda može se smatrati lišavanje života nekog lica da bi se postigla nematerijalna korist, zatim ubistvo iz mržnje, rasne, nacionalne ili verske netrpeljivosti, radi zadovoljenja polnog nagona, uklanjanje nekog suparnika i sl.

Kod ove vrste ubistva postoji direktni umišljaj, kao oblik vinosti.

Ubistvo iz niskih ponuda postoji kada se delo izvrši iz zlobe, mržnje, pakosti, netrpeljivosti, seksualne pobude, zavisti, ubistvo supruge radi zaključenja novog braka, ubistvo deteta da bi se učinilac oslobodio obaveze njegovog izdržavanja i dr.

2.2.4. Teška ubistva prema osobenosti pasivnog subjekta

2.4.1. Ubistvo službenog ili vojnog lica

Članom 113 stav 1 tačka 6 Krivičnog zakonika RS inkriminisan je ovaj oblik teškog krivičnog dela ubistva. Krivično delo čini onaj „ko liši života službeno ili vojno lice pri vršenju službene dužnosti”.

Ovo delo sastoji se u lišavanju života službenog ili vojnog lica pri vršenju poslova državne ili javne bezbednosti ili dužnosti čuvanja javnog reda, hvatanja učinioca krivičnog dela ili čuvanja lica lišenog slobode, odnosno lica koje na osnovu zakona ili drugog propisa vrši ove poslove i dužnosti.²⁰

Zbog te povećane opasnosti kojoj su izložena ova lica pojačana je i krivičnopravna zaštita njihovog života, a iz istih razloga pojačana je i zaštita

¹⁷ Krivični zakonik Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014), član. 34.

¹⁸ N.Delić, op. cit, str. 85.

¹⁹ Z. Simić, Pojam niskih pobuda, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, br.1,1967, str. 94.

²⁰ Lj. Jovanović i drugi, op. cit, str.113-114.

njihovog telesnog integriteta.

Lice prema kome se vrši ovo ubistvo može biti službeno ili vojno lice i svako drugo lice koje vrši navedene poslove i dužnosti na osnovu zakona ili drugih propisa. To predstavlja logičnu posledicu celokupnog koncepta ove inkriminacije, koja predviđa pojačanu krivičnopravnu zaštitu života svih lica koja se, zbog dužnosti vršenja poslova bezbednosti, izlažu posebnoj opasnosti.

Kod lišavanja života službenog ili vojnog lica u vršenju dužnosti, nužno je da je umišljajem obuhvaćena svest o tome da se radi o službenom ili vojnom licu u vršenju dužnosti, jer ako nema te svesti, onda je u pitanju obično ubistvo, odnosno osnovni oblik ubistva.

Ovo ubistvo se može desiti u odnosu na službena ili vojna lica kada obavljaju poslove kao: otkrivanje krivičnih dela; pronalaženje i hvatanje učinilaca krivičnih dela; obezbeđenje reda i mira; kontrola nabavljanja, držanja i nošenja oružja; obezbeđenje određenih ličnosti i objekata; delatnosti koje su upravljene na otkrivanje i sprečavanje onih aktivnosti pojedinaca ili grupa, odnosno organizacija, koje su upravljene na podiranje i rušenje ustavom utvrđenog uređenja naše zemlje, njene nezavisnosti...; čuvanje lica lišenih slobode... i dr.²¹

2.4.2. Ubistvo deteta ili bremenite žene

Svojstvo pasivnog subjekta karakteriše i ovaj oblik teškog ubistva, ali je praćen posebnom subjektivnom okolnošću, bezobzirnošću i bezosećajnošću učinioca prema žrtvi. Detetom se kod ovog krivičnog dela smatra, u smislu člana 112 tačka 8 KZ RS, lice koje u vreme kada je lišeno života nije bilo starije od 14 godina. Ovim delom nije obuhvaćeno i maloletno lice staro od 14 do 18 godina.²²

Reč je o umišljajnom lišavanju života, što znači da postoji svest učinioca da se delo vrši prema detetu ili bremenitoj ženi. U ovom slučaju nije važan motiv izvršenja, ali je on od značaja prilikom odmeravanja kazne.

Bremenitom ženom se, u smislu ovog dela, smatra ona žena koja je u vreme kada je lišena života imala u sebi začetak deteta, koja je, dakle, bila oplodena.²³

Kod ovog krivičnog dela nije od značaja u kojoj je fazi trudnoće bila bremenita žena. Osnovni uslov za inkriminaciju predstavlja bezobzirnost i bezosećajnost učinioca, a svest o bremenitosti, kao i okolnost da se sa lišavanjem života bremenite žene uništava i njen plod, mora se desiti umišljajno.

2.4.3. Ubistvo člana svoje porodice koji je prethodno zlostavljan

Ko liši života člana svoje porodice kojeg je prethodno zlostavljao (čl. 114. stav 1 tačka 10 KZ RS), kazniće se zatvorom najmanje deset godina ili zatvorom od trideset do četrdeset godina.

²¹ Lj. Čumburović, *Ubistva u Novom Pazaru*, Beograd, 2007, str. 118

²² Lj. Lazarević, *op. cit.*, str. 356.

²³ S. Vuković, *Ubistvo i branilac u krivičnom postupku*, Poslovni biro, Beograd, 1996, str. 37.

Porodicu čini trajna zajednica života više lica između kojih postoji srodstvo po krvi ili tazbinsko srodstvo ili neki drugi odnos. To su svi srodnici no krvi u uzlaznoj i silaznoj liniji (roditelji, deca i njihovi preci i potomci) zatim brat i sestra, supružnici, lica koja žive u trajnoj vanbračnoj zajednici, kao i bivši supružnici i njihova deca i roditelji bivših supružnika. Ovo delo postoji i kada se lišava života staralac, odnosno staranik i usvojilac, odnosno usvojenik.

Kod ovog krivičnog dela postoji nanošenje fizičkih ili psihičkih patnji, ali ga zbog tih elemenata ne treba izjednačiti sa ubistvom na svirep način, jer se smatra da su te radnje vršene pre izvršenja dela, a ne u vezi sa ubistvom. Zaključujemo da je nehumano postupanje prema članu porodice prethodilo ubistvu. To se javlja kada roditelj nečovečno postupa prema svom detetu, tuče ga, izbacuje iz kuće, uskraćuje mu hranu i sl., a zatim ga lišava života.²⁴

2.4.4. Ubistvo sudije, javnog tužioca, zamenika javnog tužioca ili policijskog službenika u vezi sa vršenjem službene dužnosti

Kod ovog oblika teškog ubistva kvalifikovana okolnost jeste svojstvo pasivnog subjekta, kao i okolnost pod kojom se vrši lišenje života, jer je potrebno da ubistvo sudije, javnog tužioca, zamenika javnog tužioca ili policijskog službenika je u vezi sa vršenjem službene dužnosti.

U Krivičnom zakoniku u članu 114 stav 1 tačka 7 KZ, gde je regulisan ovaj oblik teškog ubistva, ne nabrajaju se poslovi i dužnosti koje ova lica vrše u vezi vršenja službene dužnosti, te je i kod ovog kvalifikovanog oblika proširena kriminalna zona.²⁵

Ovaj oblik teškog ubistva može se izvršiti samo sa umišljajem, direktnim ili eventualnim, obzirom da je izvršilac prilikom izvršenja dela svestan da pasivni subjekat u vreme izvršenja dela obavlja službenu delatnost. Pokušaj ovog oblika teškog ubistva je moguć.

Ovaj oblik teškog ubistva predviđaju i mnogi strani krivični zakoni. Tako Krivični zakon Finske predviđa kao oblik teškog ubistva i ubistvo policijskih službenika u sprovođenju zakona.²⁶

U Krivičnom zakonu Sjedinjenih Američkih Država kao ubistvo prvog stepena predviđeno je ubistvo policijskog službenika, kao i ubistvo sudije i ostalih službenika koji su zaposleni i rade u vezi sprovođenja zakona.²⁷

Dalje, možemo navesti Krivični Zakon Rumunije koji predviđa kao posebno ozbiljno ubistvo za koje je propisana Kasna zatvora od 15 do 25 godina zatvor ukoliko se radi o ubistvu policajca, žandara, sudije u vezi vršenja njihovih službenih dužnosti. Krivični zakon Republike Srpske pod teškim ubistvom predviđa i lišenje života sudije ili javnog tužioca u vezi sa vršenjem njihove sudijske, odnosno

²⁴ Lj. Čumburović, op. cit, str.120.

²⁵ G. Božilović Petrović, op. cit, str. 290.

²⁶ Krivični zakon Finske, poglavlje 21, odeljak 2, pod 4 predviđa ubistvo policijskih službenika na dužnosti.

²⁷ The United States Code, title 18, part 1- Crimes, chapter 51, Homicide, section 1121.

tužilačke dužnosti, a kao i ko liši života službeno lice pri vršenju poslova bezbednosti ili dužnosti čuvanja javnog reda, hvatanja izvršioca krivičnih dela ili lica lišena slobode.²⁸

2.4.5. Ubistvo lica koje obavlja poslove od javnog značaja u vezi sa poslovima koje to lice obavlja

U članu 114 tačka 8 KZ predviđen je još jedan novi oblik teškog ubistva koji postoji u slučajevima kada je do ubistva došlo prema licu koje obavlja poslove od javnog značaja, a u vezi sa poslovima koje to lice obavlja, kao i u prethodna dva slučaja.

Ovaj oblik teškog ubistva uveden je u naš Krivični zakonik u skladu sa potrebama prakse, a i po ugledu na strane zakone gde je isti sankcionisan takođe kao kvalifikatorna okolnost koja obično ubistvo čini teškim. Tako da možemo navesti, kao i u prethodnim slučajevima, da u stranim zakonima postoji ovaj oblik teškog ubistva, te da je na sličan način regulisan kao i u našem pravu.

Što se tiče sudske prakse ovde ne možemo navesti primere presuđenih, pravosnažnih predmeta, obzirom da je ovo novi oblik teškog ubistva, da je vrlo malo započelih predmeta, a koji još nisu presuđeni i pravosnažni.²⁹

3. Privilegovana (laka) ubistva

Privilegovano ubistvo predstavlja krivično delo izvršeno pod okolnostima koje delo čine lakšim od osnovnog. Delikt koji zbog posebnih okolnosti više nema osnovno formalno značenje već dobija novu kvalifikaciju.³⁰

Prilikom odmeravanja kazne za izvršeno konkretno krivično delo, sud je dužan obavezno da uzme u obzir i okolnosti koje dovode do stvaranja novog vida krivičnog dela koje je lakše, blaže u odnosu na osnovno delo i za koje zakon predviđa blaže kažnjavanje (blažu vrstu ili meru kazne). Koje okolnosti čine delo privilegovanim (dakle, koje su to privilegujuće okolnosti), određuje zakonodavac stvarajući posebne privilegovane oblike (vidove) nekog krivičnog dela i određujući blaže kažnjavanje.

3.1. Ubistvo na mah (član 115 KZ RS)

Ubistvo na mah, koje se još zove i provocirano ubistvo, ili ubistvo u afektu, predstavlja jedno od lakših privilegovanih ubistava.³¹

Ovo krivično delo nije novina za naše savremeno krivično zakonodavstvo. Poznao ga je i Jugoslovenski krivični zakonik iz 1929. godine: Ko drugog ubije na

²⁸ G. Božilović Petrović, op. cit., str. 291

²⁹ G. Božilović Petrović, op. cit., str. 292.

³⁰ M. Bošković, op. cit., str. 271.

³¹ M. Babić, I. Mirković, Krivičnopravna zaštita ljudskog života, Banja Luka, 1997, str. 51.

mah, doveden bezsvoje krivice u jaku razdraženost kakvim napadom ili velikim uvredama od strane ubijenog, kazniće se robijom ili zatočenjem do deset godina.³²

Smisao i sadržinu krivičnog dela ubistva na mah zadržava i savremeno krivično zakonodavstvo Republike Srbije.

Član 115 Krivičnog zakonika Republike Srbije reguliše da krivično delo ubistvo na mah čini onaj: ko drugog liši života na mah doveden bez svoje krivice u jaku razdraženost napadom, zlostavljanjem ili teškim vređanjem od strane ubijenog.

Za učinjeno ovo delo predviđena je kazna od jedne do osam godina.

Da bi postojalo krivično delo ubistvo na mah, neophodno je postojanje sledećih okolnosti:

- da je učinilac u momentu izvršenja dela bio u stanju jake razdraženosti;
- da je u takvo stanje doveden bez svoje krivice, i
- da je ubistvo izvršeno na mah.³³

3.2. Ubistvo deteta pri porođaju (član 116KZ RS)

Član 116 Krivičnog zakonika Republike Srbije propisuje da krivično delo ubistvo deteta pri porođaju čini majka koja liši života svoje dete za vreme porođaja ili neposredno posle porođaja, dok kod nje traje poremećaj izazvan porođajem.

Ubistvo deteta pri porođaju predstavlja lakši (privilegovani) oblik ubistva, koji se još naziva čedomorstvo ili deteubistvo. Lakšim oblikom ga čini poremećaj koji kod majke nastaje prilikom porođaja i ona se nalazi u posebnom psihičkom stanju.

Ovo krivično delo spada u lični, odnosno psihološki domen počinioca.

Upravo to stanje čini čedomorstvo privilegovanim ubistvom u smislu krivične odgovornosti majke.³⁴

Ono, međutim, ima sva obeležja ubistva u pogledu radnje i načina izvršenja. Treba reći i to da nije manja vrednost novorođenčeta od odraslog čoveka kao razlog što je ovo delo svrstano u grupu privilegovanih, već je povod stanje u kome se nalazi porodilja za vreme ili neposredno posle porođaja.

Za kvalifikovanje ubistva deteta pri porođaju moraju postojati sledeći uslovi:

- da je ubijeni plod novorođenče, tj. da je pupčanik otpao ili da novorođenče još nije podojeno;
- da je novorođenče živo rođeno;
- da je novorođenče namerno usmrtila majka,

³² Čubinski, P. M., Naučni i praktični komentar krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije, Poseban deo, 1929. paragraf 167, stav. 5.

³³ B. Jerić, Ubistvo na mah, Beograd, 1960, Jugoslovenska advokatura br.1-2 ,str. 6.

³⁴ Lj. Čumburović, Ubistva u Novom Pazaru, Beograd 2007, str. 133.

- da se usmrćenje dogodilo za vreme novorođenosti, koja obično traje 3-5 dana, a najduže 5-7 dana posle porođaja.

Znači, okolnosti koje ovaj oblik ubistva čini lakšim ogledaju se u objektu dela, izvršiocu i vremenu izvršenja dela.³⁵

Objekt ovog krivičnog dela je tek rođeno dete ili dete čije je rođenje u toku.

Veoma je važan trenutak u kome plod postaje dete, jer to razgraničava ovo krivičnog dela od krivičnog dela nedozvoljenog pobačaja.

3.3. Nehatno lišenje života (član 118 KZ RS)

Nehatno lišenje života postoji kad je smrt drugog lica prouzrokovana nehatno, tj. kad je učinilac preduzimajući određenu delatnost ili propuštajući da učini nešto što je bio obavezan, bio svestan da usled toga može nastupiti smrt drugog lica, ali je olako držao da ova posledica neće nastupiti ili da će moći sprečiti njeno nastupanje (svesni nehat).³⁶

Ovaj oblik ubistva postoji i kad učinilac nije bio svestan da usled njegovog činjenja ili nečinjenja može nastupiti smrt drugog lica, pa ova posledica i nastupi, a prema okolnostima i svojim ličnim svojstvima učinilac je bio dužan i mogao je biti svestan mogućnosti nastupanja smrti drugog lica (nesvesni nehat).³⁷

Ponašanja koja se zasnivaju na propuštanju radnje, odnosno telesnih pokreta koje je učinilac bio dužan da izvrši igraju vrlo važnu ulogu u određivanju pojma radnje krivičnog dela iz nehata. Veliki broj svih krivičnih dela se zasniva na takvom ponašanju.

Nehat, u opštem smislu, znači nemar, nebriga, nepažnja. To je psihički odnos izvršioca prema kriminalnom deliktu koji je, nasuprot umišljaju, lišen voljnog elementa.

3.3. Lišenje života iz samilosti (član 117. KZ RS)

Eutanazija potiče od grčke reči „eu” - što znači dobra i „tanatos” - što znači smrt. Ovo krivično delo postoji kad se drugo lice lišava života iz samilosti zbog teškog zdravstvenog stanja u kom se nalazi, a na njegov ozbiljan i izričit zahtev, i naziva se eutanazija.

Zbog svojih posebnih obeležja, lišenje života iz samilosti ima svoje samostalno biće u poređenju sa krivičnim delom ubistva, i između njih postoji razlika.

U Kaliforniji (SAD) postoji pravna mogućnost da se teškim, neizlečivim bolesnicima, bez ikakve nade na poboljšanje zdravstvenog stanja, može legalno prekinuti život isključenjem aparature, bez koje je život nemoguć, jer se smatra da je faktički to mrtvac koji se veštački održava u životu.

³⁵ Ž. Aleksić, Neka pitanja u vezi sa članom 138 KZ, Beograd, 1959, Pravni život, br. 3-4, str. 1 i br. 5-6.

³⁶ Lj. Lazarević, op. cit, str. 369

³⁷ Ibid, str. 369

Neke države kao Danska, Grčka, Poljska, Urugvaj, Brazil, Island Nemačka i Švajcarska, eutanaziju tretiraju kao posebno privilegovano ubistvo.

Druge, pak države, kao Kuba, Rumunija, Japan, Portugal i Španija, eutanaziju tretiraju kao učestvovanje u pomaganju ubistva.³⁸

U Velikoj Britaniji i Francuskoj nije moguće ublažavanje kazne zbog eutanazije.

Pojedine države, kao Australija,³⁹ ukinule su zakon o eutanaziji.

Nekoliko obeležja karakteriše ovo krivično delo i to:

- Pasivni subjekt može biti samo punoletno lice koje je u teškom zdravstvenom stanju;
- Radnja krivičnog dela je lišavanje života drugog lica;
- Za postojanje ovog krivičnog dela potrebno je da se lišavanje života vrši, „na ozbiljan i izričit zahtev” pasivnog subjekta;⁴⁰

Pasivni subjekt, koji punoletno lice, treba da je izložen velikim fizičkim ili psihičkim patnjama, a suština lišenje života iz samilosti jeste upravo da se lica oslobode patnji.

Zaključak

Svako vreme je imalo svoje viđenje ubistva. Homicidalno ponašanje je bilo karakteristično za razvoj ljudske civilizacije, od perioda prvobitne ljudske zajednice, prvih društvenih organizovanja pa sve do savremenog društva. Bez obzira u kom vremenu je izvršeno, ubistvo je tretirano kao kršenje najviših religijskih, moralnih ili zakonskih zabrana i praćeno je najoštrijom reakcijom društva.

Nije slučajan podatak da se bezbednost određene ljudske zajednice meri brojem izvršenih ubistava, a uspešnost rada policijske organizacije, brojem rasvetljenih ubistava. Za građane, ubistva predstavljaju najopasniji vid kriminalne aktivnosti koji neminovno stvara osećaj straha, nespokojstva i može biti važan faktor osećaja nebezbednosti.

Fenomenološka slika kriminaliteta stalno se menja. Svet današnjice obeležava porast ukupnog broja krivičnih dela, naročito onih najtežih pojava oblika sankcionisanog ponašanja na čijem je prvom mestu krivično delo ubistva. Prvi i jedan od najvažnijih koraka u suprotstavljanju pojavama kriminaliteta, pre svega najtežim oblicima kakvo je krivično delo ubistva je učenje, istraživanje i pisanje o njegovim pojava oblicima kod nas i u svetu, analiza istorijskog dela i tih prvih oblika, praćenje učestalosti, brojnosti, rasprostranjenosti, izučavanje načina na koji se ostvaruje, saznavanja motiva izvršenja, praćenje metoda i načina dokazivanja, izučavanje strukture ličnosti izvršioca krivičnog dela ubistva, kao i određivanje pravomernih sankcija.

³⁸ M. Babić, I. Marković, op. cit, str. 101.

⁴⁰ M. Milenković, Eutanazija ili ubijanja iz milosrđa, Skopje, 1940, Slavija, str. 96

Broj ubistava u određenom regionu je obično dva puta manji od broja samoubistava a pet puta manji od broja smrtnih zadesa.

U vreme društvenih kriza, broj ubistava se višestruko povećava (istraživanje u Crnoj Gori - 1991-1995., u Rumuniji, na Kosovu). Ratovi, slaba javna bezbednost i labav pravni poredak doprinose porastu broja ubistava.

U Crnoj Gori je, npr. broj ubistava u vreme rata u okruženju (1991-1995) bio dvostruko, pa čak i trostruko veći u odnosu na prethodne petogodišnje periode. U tom periodu godišnja stopa ubistava na 100.000 stanovnika iznosila je 4.68, dok se u prethodnim periodima kretala između 2,10-2,76.

Za Sbiju, godišnja stopa ubistava na 100 000 stanovnika, iznosila je 1986.godine, 1.58 preko 2,21 u 1991. godini do 3,06 u 1995. godini. Za Evropu stopa ubistava kretala se od 1,52 (1989.godine) do 3,27 (1994. godine). Postoje gradovi sa veoma visokom stopom ubistava. Sao Paolo i Rio de Žaneiro imaju visoku godišnju stopu ubistava - 46 odnosno 67 na 100 000 stanovnika. U zapadnoj Evropi stopa ubistava na 100 000 stanovnika iznosi 1, dok u SAD ista iznosi 10. Godišnja stopa ubistava u najvećim svetskim metropolama iznosi: Brisel - 0,4; Atina -1,4; Rim - 1,7; London - 2,1; Moskva -18,1; Vašington - 69,3.

Na osnovu svega navedenog možemo zaključiti da problemu ubistva treba prići kao složenom socijalnom fenomenu, koji predstavlja samo jedan deo nasilja protiv kojeg se društvo mora organizovano i sistematizovano boriti.

Ono što je bio moj primarni cilj da ovim radom približim navedena saznanja o pojavnim oblicima, fenomenologiji krivičnog dela ubistva i pokušaj identifikovanja faktora kriminizacije društva. Jer pravo čoveka na život i sopstveni telesni integritet su tekovine savremene civilizacije i osnovne ljudske vrednosti. Obaveza je svakog društva da svaki ljudski život sačuva, učini sigurnijim i što je moguće srećnijim. Da bi se postigla ta harmonija u jednom društvu, svaki član društva i svaka jedinka mora da uloži maksimalan napor da bi se to ostvarilo. Zbog toga je bitno da se uključi celo društvo u borbi protiv ovog problema koji razara društvo i to ljudi iz različitih naučnih oblasti, psiholozi, pedagozi, socijolozi, kriminalisti, pravnici, predstavnici verskih zajednica, mediji da se deluje preventivno, pre nego što uopšte dodje do samog čina. Jer kada dođe do ugrožavanja, a pogotovo do oduzimanja života nasilnim, neprirodnim putem, onda možemo s pravom zaključiti da društvo nije ispunilo, odnosno nije ostvarilo svoju osnovnu ulogu i misiju, čak i kada budu preduzete sve mere saniranja i otkrivanja izvršilaca. A posebno znajući da u slučaju ubistva posledica se ne može sanirati ni otkloniti.

LITERATURA

- Lazarević, Lj. Komentar krivičnog Zakonika Republike Srbije, Savremena administracija, Beograd, 2006.
- Ivanović, B.A., Ivanović,R.A., *Kriminalističke procedure*, Policijska akademija, Danilovgrad, 2013.
- Atanacković, D., Krivično pravo, Posebni deo, Drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje Bošković, M., Kriviminološki leksikon, Matica srpska, Novi Sad, 1999.
- Stojanović, Z., Komentar krivičnog zakonika, Službeni glasnik, Beograd, 2006.
- Tahović, J., Komentar krivičnog zakonika, Drugo izdanje, Savremena administracija, Beograd, 1962.
- Beleslin, S., Ubistvo ili teška povreda kvalifikovana smrću, Zagreb, 1959.
- Jovanović, Lj., Đurđić, V., Jovašević, D., Krivično pravo, Posebni deo, Službeni glasnik, Beograd. 2004.
- Jakovljević, S., Krivično delo ubistva na svirep način, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo br.3, Beograd, 1975.
- Petrović, R., Karakter krivičnog dela ubistva iz stava 3. člana 135 KZ, Niš, 1964, Zbornik radova Pravnog fakulteta.
- Čumburović, Lj., Ubistva u Novom Pazaru, Beograd 2007.
- Božilović Petrović, G., Teško ubistvo, Beograd 2011.
- Delić, N., Kvalifikovana/teška ubistva, Ubistva i samoubistva u Jugoslaviji, Kopaonik, 1998.
- Simić, Z., Pojam niskih pobuda, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu br.1, 1967.
- Vuković, S., Ubistvo i branilac u krivičnom postupku, Poslovni biro, Beograd, 1996.
- The United States Code, title 18, part 1- Crimes, chapter 51, Homocide, section 1121
- Dobričanin, S., *Sudska medicina*, Kruševac 2004.
- Tasić M., *Sudska medicina*, Novi Sad 2006.

THE CRIMINAL OFFENSE OF MURDER IN THE REPUBLIC OF SERBIA*Abstract*

The inviolability of human life, and therefore its legal protection are absolute. Criminal legal protection is given up only in certain cases, where the killing of another person is the only way to protect lives, or in cases excluding illegality (self-defence and necessity). This paper deals with the crime of murder from the aspect of criminal law and crime science. The criminal-legal aspect deals with murder and all forms of killings that exist in the Serbian criminal legislation, whereas the aspect of crime science treats the methodology of detecting and proving the offense of murder.

Keyword: murder, hard murder, privileged murder, traces, investigation, autopsy, corpse.